

Voorbeelduitwerkingen gespreksleidraad PTA aardrijkskunde - havo/vwo

Aan de hand van dit document kun je als vaksectie met elkaar in gesprek gaan over het opzetten of verbeteren van het PTA aardrijkskunde. De vragen helpen je om gezamenlijk beredeneerde keuzes te maken die aansluiten bij landelijke eisen, visie en beleid op schoolniveau en jullie wensen en inzichten op vakniveau. Bij elke vraag is ter illustratie een voorbeelduitwerking opgenomen voor een PTA havo en een PTA vwo, waarbij de voorbeelden veelal uitwisselbaar zijn.

1. Wat is de onderwijsvisie van de school? Waarmee profileert jouw school zich? Hoe wil je dit verwerken in het PTA aardrijkskunde?

Voorbeeld 1 (havo)	Voorbeeld 2 (vwo)
De school is een Geo Future school. Uitgangspunt is dat leerlingen nadenken over grote vakoverstijgende vraagstukken van nu en de toekomst. Dat betekent dat er bewust ruimte is gezocht in het PTA om samen met andere vakken te werken aan Geo Future modules. De inhoud van de modules sluiten aan bij de eindtermen van aardrijkskunde.	Als WON-school ligt de nadruk op wetenschapsoriëntatie. Daarbij ligt de nadruk op de onderzoeksproces en wetenschappelijk denken. In het PTA aardrijkskunde staat een grote onderzoeksopdracht gekoppeld aan veldwerk.

2. Wat is de visie op toetsing en examinering van de school? En hoe wil je dit verwerken in het PTA?

Voorbeeld 1 (havo)	Voorbeeld 2 (vwo)
In de visie op toetsing staat de balans tussen summatieve toetsing en formatieve evaluatie centraal. Leerdoelen nemen daarbij een belangrijke plaats in. Met name de vaardigheidsonderdelen in onder- en bovenbouw lenen zich goed voor formatief werken. Dat wordt ook zichtbaar bij de schoolexamens, waar bijvoorbeeld meer feedbackmomenten zijn ingericht. De huidige schoolexamens zijn daardoor rijker geworden. Het reproductieve karakter van de toetsvragen is hierdoor ook sterk verminderd. Zichtbaar maken van groei op vaardigheidsonderdelen is daar voor teruggekomen.	In het toetsbeleid van school staat diversiteit en eigenheid van de vakken centraal, waarbij inhoud en vorm van toetsing aansluit. Elke vaksectie werkt dit beknopt uit in zijn vakwerkplan. In het PTA aardrijkskunde resulteert dat in slechts twee kennistoetsen en vier toetsen 'van de toekomst'. Een drieluik geënt op verzamelen, verwerken en presenteren van geografische data. De vierde toets gaat over ruimte in beeld waarbij de leerling geografisch denken en redeneren in beeld laat zien.

3. Het schoolexamen heeft een afsluitend karakter dus een beperkt aantal toetsen op eindniveau, met substantiële inhoud in plaats van voortgangstoetsen en huiswerkopdrachten. Hoe geef je dit vorm in je PTA?

Voorbeeld 1 (havo)	Voorbeeld 2 (vwo)
Vanwege de huidige structuur met de eindexamens zijn er per domein SE-toetsen, waarbij domein A vaardigheden expliciet terugkomt in alle SE-toetsen. De onderzoeksopdracht staat voor eind havo-4. Per domein zijn er voortgangstoetsen in havo 4, deze zijn niet opgenomen in het PTA.	De SE-toetsen hebben een opbouwend karakter. Domein B (Wereld) en C (Aarde) worden apart getoetst vanwege de hoeveelheid theorie. Domein D (Zuid-Amerika) toetst inhouden uit domeinen B en C in de specifieke context vanwege de relatie mens-natuur. Daar ligt ook het accent op. Domeinen A2 en E (Nederland) vormen één geheel waarbij de onderzoeksresultaten uit A2 input vormen voor de vragen over de inhouden van domein E.

4. Wat is de gezamenlijke visie van de vaksectie op aardrijkskunde? En hoe wil je dit verwerken in het PTA?

Voorbeeld 1 (havo)	Voorbeeld 2 (vwo)
De vaksectie is al jaren geïnspireerd door het werk van David Leat en de Nederlandse vertaling 'Leren denken met aardrijkskunde' van Joop van der Schee en Leon Vankan. Achterliggend idee is dat we de leerlingen uitdagen om na te denken over de wereld om hen heen met de verwondering die daar bij hoort. In het PTA staan meerdere opdrachten die uit dit gedachtengoed voortkomen. Dat is de schooleigen invulling zoals bedoelt in het examenprogramma.	Aardrijkskunde is bij uitstek het vak waar we leren en werken aan de relatie en wederzijdse beïnvloeding van mens en natuur. In het PTA hebben we een Capita Geografica opgenomen waarin de leerlingen op een bijna filosofische manier de relatie mens-natuur beschouwen in een betoog. Voorts komen in de andere toetsen veelvuldig deze relatie mens-natuur terug.

5. Welke bronnen gebruik je bij het op-/bijstellen van je PTA?

Voorbeeld 1 (havo)	Voorbeeld 2 (vwo)
Het PTA is samengesteld uit de gebruikelijke bronnen zoals het examenprogramma, de syllabus en de handreiking. Daarnaast is de methode behulpzaam met een voorbeeld-PTA. Daar kijken we wel van af.	Het PTA is gebaseerd op het examenprogramma. Daarnaast houden we uiteraard de mededelingen van het CvTE in de gaten. De handreiking van SLO geeft inspiratie voor schoolspecifieke uitwerkingen van regio's.

6. Kies je ervoor om CE-domeinen ook op te nemen in het PTA? Wat zijn hierbij de overwegingen?

Voorbeeld 1 (havo)	Voorbeeld 2 (vwo)
Ja, de onnatuurlijke scheiding tussen SE en CE van een paar jaar geleden werkte niet. Het examenprogramma is op de havo best vol. We willen niet teveel SE-toetsen, maar we willen er wel zeker van zijn dat de leerlingen voldoende theoretische inhoud hebben. De CE stof toetsen we zo veel mogelijk met kaarten. We zijn steeds op zoek hoe we CE-stof op een betekenisvolle manier kunnen toetsen. We gebruiken dus geen oude CE-opgaven.	Ja, er zit veel (voor)kennis in de CE-domeinen, dus deze op te nemen is logisch voor de leerlingen. De CE-domeinen bevatten veelal theorie die in de SE-domeinen worden toegepast. De sectie probeert daarbij zoveel mogelijk geografische verschijnselen uit het nieuws te koppelen aan de CE-domeinen die kans maken om in het examen te komen. We vermijden dus om ook op dezelfde manier te toetsen als bij het CE.

7. In je PTA mag je onderwerpen opnemen die niet in het examenprogramma staan. Wat zijn de overwegingen om hier wel/niet voor te kiezen?

Voorbeeld 1 (havo)	Voorbeeld 2 (vwo)
Wij kiezen hier wel voor, namelijk via veldwerk met karteren. De kracht van aardrijkskunde zit in het gebruik van kaarten. Na het schrappen van de atlas uit het CE-programma wil de sectie de kaartvaardigheden blijven oefenen, omdat ze zoveel inzicht geven in ruimtelijke processen.	We kiezen voor veldwerk. Je kunt niet geslaagd zijn voor het vak aardrijkskunde zonder een veldwerk te hebben uitgevoerd, is de opvatting van de vaksectie. Dit past goed in de schooltraditie van 'buiten leren'. Het is niet alleen traditioneel boren, er zijn velen soorten geografisch veldwerk mogelijk. Je verzamelt primaire data, dat kan op veel manieren. Daarnaast krijgen de academische vaardigheden een zichtbare plaats in het PTA van alle vakken om zo de leerling goed voor te bereiden op een universitaire studie.

8. Hoe passen de gekozen toetsvormen bij het doel van de verschillende toetsen in het PTA?

Voorbeeld 1 (havo)	Voorbeeld 2 (vwo)
Het geografisch onderzoek wordt getoetst met een posterpresentatie en vijf minuten toelichting per leerling. Zowel de poster als de mondelinge toelichting tellen mee als SE-cijfer. Bij de SE-delen B3 (mondiale processen lokale effecten) of C3 (de aarde als natuurlijk systeem en lokale effecten) maken de leerlingen een schetskaart (croquis) waarin de transfer van een mondiaal thema zichtbaar wordt op lokaal niveau en de daarbij behorende processen.	Het is zoeken geweest, maar nu durven we naast traditionele kennistoetsen ook toetsen in te zetten waar de leerlingen geografisch denken en redeneren in een mondeling toelichten bij het mondiaal verdelingsvraagstuk (domein B2) of bij het mondiaal milieuvraagstuk (domein C2). Voor volgend jaar denken we er nu aan om de voorgestelde vraagstukken uit de handreiking van SLO zelf of zelfs door de leerling te laten invullen.

9. Hoe worden de SE-toetsen over de leerjaren van de bovenbouw verdeeld?

Voorbeeld 1 (havo)	Voorbeeld 2 (vwo)
Er zijn zes SE-toetsen: twee in leerjaar 4 en vier in leerjaar 5. De toetsen in leerjaar 4 tellen zwaarder mee dan de toetsen in leerjaar 5, want ze bevatten meer examenstof namelijk het geografisch onderzoek (periode 3) en alle SE-stof uit periode 1 en 2. In havo 5 toetsen we vier keer, elk domein één keer.	We toetsen alle drie SE-delen in vwo-6 en het geografisch onderzoek in vwo-5. Onze ervaring heeft geleerd dat na vwo-4 er nog redelijk veel gewisseld wordt van profiel. Aardrijkskunde is een verplicht vak in de profielen E&M en C&M en dan moeten leerlingen PTA-toetsen inhalen.

10. Hoe stem je het PTA aardrijkskunde af met de PTA's van de andere vakken?

Voorbeeld 1 (havo)	Voorbeeld 2 (vwo)
Aardrijkskunde is bij uitstek een vak dat mogelijkheden biedt tot samenwerking en is ook altijd bereid om dat te doen. Met economie is een samenwerking over modelleren. Dat komt terug bij domein B (wereld). In domein E Leefomgeving stemmen we af met biologie over hun project waterkwaliteit, maar samenwerking hangt af van de geografische excursies die ook rond die tijd staan gepland. We kijken dan of het gaat om afstemming van leeractiviteiten of ook van SE-onderdelen.	Sinds jaar en dag is er een samenwerking met scheikunde en natuurkunde bij het onderdeel geologie/geologische tijdschalen. Elk vak kan SE-stof hier in kwijt. Zeer waardevol is ook het bezoek aan de universiteit Leiden waarbij dateringsmethoden centraal staan in een keuze-praktische opdracht. Met Nederlands zijn afspraken over het schrijven van een advies, gemaakt in vwo-5 bij het onderdeel Leefbaarheid in de wijk.

11. Hoe en met wie wordt het PTA periodiek geëvalueerd?

Voorbeeld 1 (havo)	Voorbeeld 2 (vwo)
In mei wordt er gekeken naar de werkbaarheid van het afgelopen jaar en het bijgestelde (indien nodig) PTA voor volgend schooljaar opgesteld. Dit gebeurt met de hele sectie aardrijkskunde en geldt voor alle PTA's (vmbo-t, havo en vwo) . De sectievoorzitter komt daarnaast samen met de andere sectievoorzitters en zij bespreken de hoeveelheid PTA-toetsen en de spreiding over het jaar. Dat gebeurt onder leiding van de examencommissie.	De schoolleiding speelde hierin een rol maar die is overgenomen door de examencommissie. Zij nemen het initiatief om per sectie de inhoud van het PTA door te spreken. Zitten alle onderdelen er in en is er geen onbalans in het PTA qua gewicht en spreiding? Dit gebeurt één keer in april en een tweede keer in november.